

Baal Habatim

Shiur# 354 | Jan 15th 2022

משך חכמה פרשת בשלח פרק יג פסוק יז

ולא נחם אלקים וכו' כי קרוב הוא. במכילתא (ריש פרשת ויהי בשלח): קרוב הוא הדבר שאמר הקדוש ברוך הוא למשה (שמות ג, יב) "בהוציאך (את העם ממצרים) תעבדון את האלקים (על ההר הזה)". "כי קרוב הוא" - קרוב הדרך לשוב למצרים (שנאמר, "דרך שלושת ימים נלך במדבר"). ויתכן כי הושרש בלבבם טעויות העבודה זרה והבליהם ומושגיהם הזרים, לכן לא פעלה עליהם התגלות כבוד ה' ואמיתותו אשר הופיע עליהם פתאום לשלושה חדשים לעקור מלבבם כל רע. וכשעשו אחדים מהם וערב רב העגל, לא היה אחד [לבד חור] אשר התנגד עליהן ומיחה בידן, כי עוד לא נחקק בליבותם הוד מציאות אלקי יחיד בלתי מושג משגיח על כל ומנהל כל בהנהגתו הפרטית. ועל זה אמרו "ובלבם יכזבו לו" כמו שדרשו רז"ל. ואם היה מביאם תיכף אל ארץ האמורי - ארץ מלאה כל פסל ותבנית אשר נהבלו בכל העבודות זרות ותועבותיהם - אז לא נעקר מהם ציורים הרעים ומחשבת און. לכן הוליקן במדבר, ושם "בדד ה' ינחנו", ונעקר מלבבם ונתרחקו מכל תעלוליהם והבליהם, ונתקיים "ואין עמו אל נכר", שאין אצל ישראל שום שורש מאל נכר. וזה שאמרו (במכילתא) "כי קרוב הוא הדבר וכו' תעבדון את האלקים וכו' ולכן קרוב הדרך לשוב למצרים" - ליסודות מדעי החרטומים וכהניהם. וזה הסיבה אשר עיכבן השם יתברך נורא עלילות להן במדבר ארבעים שנה. ודו"ק.

ובמדרש (שמות רבה כ, טו): ורבינו הגדול אמר לפי שביקש הקדוש ברוך הוא ליתן אימתן של ישראל על עו"ג עכבן מ' שנה במדבר, ומאיר להן בעמוד ענן ביום ובעמוד אש לילה, ושמעו כל העו"ג ונפלה עליהם רעדה, שנאמר (שמות טו, טז) "תפול עליהם אימתה", אחריו מה כתוב? "תביאמו ותטעמו". ובזה נראה טעם שהיו מתנבאים ירמיה ויחזקאל על כל הגויים מפלת השמחים על צרת ישראל והמעיקים להן בהיותן בגולה, כדי שאם יבואו הדברים ידעו העמים כולם שנבואה שורה בתוך ישראל אף לאחר גלותן ויכבדו דברי נביאי ה'. ולכן כאשר פקד ה' את עמו ע"י כורש והתנבאו חגי זכריה, האמינו הגויים כולם בנבואתם ונפל פחדם על כל העמים. ולכן כתוב בעזרא ו, יד: "ושבי יהודה בנין ומצלחין בנבואת חגי (נביא) זכריה (בר עדוא)", כי נפל פחד היהודים מדברי הנביאים על העמים, והצליחו בנבואתן, ופשוט. יעויין מה שכתבתי בפרשת חוקת כיוצא בזה.

כלי יקר פרשת בשלח פרק יג פסוק יט

וחז"ל (סוטה יג א) דרשו על משה פסוק חכם לב יקח מצוות (משלי י ט) שכל ישראל נתעסקו בביזה והוא נתעסק במצוות, רצו לתרץ יתור לשון עמו שבא למעט עסק ביזת מצרים, כי הממון קנין שאינו דבק עמו כי לא ירד אחריו כבודו, אבל מה שהאדם מסגל מעשים טובים בעולם הזה הוא הדבר הדבק עמו בעולם הזה ובעולם הבא, לכך נאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו. ואולי לכך עסק דוקא במצוה זו עכשיו להיות לישראל כמזכיר את יום המיתה, כי בסיבה זו לא יהיו כל כך להוטים אחר הביזה בזכרם כי יעזוב לאחרים חילו ולא ירד אחריו כבודו:

Selected audio from our listeners

Answers to the Questions

Answers to the Questions 1 *click here*

Answers to the Questions 2 *click here*

Answers to the Questions 3 *click here*

Answers to the Questions 4 *click here*

Answers to the Questions 5 *click here*

Last Week's riddles

Answers to the Questions 1 *click here*

Selected emails from our listeners

Comments on the Show

Answers to the Questions

The Gemara in Gittin 56b quotes רבי ישמעאל מי כמוך באלים ה' מי כמוך באילמים as a way of explaining how Hashem is quiet even when others rise against him. The Kli Yakar on the passuk explains that the derasha is from אלים which are חזקים and the explanation is that it's hard to stay quiet when a friend embarrasses you and attacks you. One who does so is a גיבור as it says איזהו גיבור הכובש את יצרו. Hashem remained quiet when Pharoah said who is Hashem and demonstrated גבורה. This is the trait of one who goes beyond the "justice" of the situation. The sea saw this ברייתא and followed suit fulfilling a greater plan of God's despite the Jews being unworthy and copied its Makers trait of גבורה.

Akiva Ibragimov

Hi Reb Dovid here is this week's riddle

There are a number of answers.

1. by the s'neh it says בְּהוֹצִיאָךְ אֶת־הָעַם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הַקֶּר הַזֶּה, and rashi says וְשִׁשָּׁאֵלֶת מַה זְכוּת יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם? דָּבָר גְּדוֹל יֵשׁ לִי עַל הוֹצְאָה זוּ, שֶׁהָרִי עֲתִידִים לְקַבֵּל, and the 12th of the 13 middos of the braissa o rav yishmoel is "Davar hilomed me'inyonoi vedavar hilomed misofo" and the sarai shel yam said " halalu ovdei avodah zara vehalalu ovdei avodah zara" so first the sea didnt want to split but once it saw this middah of rav yishmoel it split.

2. the gemara brochos 35b תַּנּוּ רַבָּנָן: "וְאַסְפֵּת דְגַנְךָ" מַה תִּלְמֹד לֹמַר? — לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ" — יְכוּל דְּבָרִים כְּכַתְּבָן, תִּלְמֹד לֹמַר: "וְאַסְפֵּת דְגַנְךָ" — הַנְּהַג בְּהֵן מְנַהֵג דְּרָךְ אֹמֵר: אֶפְשָׁר אָדָם חֹרֵשׁ בְּשַׁעַת חֲרִישָׁה, וְזֹרַע בְּשַׁעַת רִבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָי. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֶרְץ, דְּבָרֵי זְרִיעָה, וְקוֹצֵר בְּשַׁעַת קְצִירָה, וְדָשׁ בְּשַׁעַת דִּישָׁה, וְזֹרַה בְּשַׁעַת הַרוּם, תּוֹרָה מַה תְּהָא עֲלֶיךָ? אֵלָא עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוּם — מְלֹאכְתָן נַעֲשִׂית עַל יְדֵי אַחֲרִים שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּזַמְנֵי הַמַּחְלוֹקֶה. so you could say that the machlokes is that rav yishmoel holds that we are not somech on a nes that wil come so

therefore he holds מִנְהַג דְּרַבִּי אֶרְךָ אֶרְךָ however rav shimon ben yochai holds you can be somech on a nes. and you could explain הַיָּם רָאָה וַיִּגָּס that at first it was reluctant to split and the medrash says it saw the braissa of rav yishmoel that holds we are not somech on a nes so bnei yisroel should have gone a different path and only afterwards וַיִּגָּס it followed rashbi that you are somech on a nes. the Sanz rebbe zatz"l says this.

3. the koheles yitzchok says that the braissa of rav yishmoel is the 13 middos she'hatorah nidreshes bohen, and the first is kal vechomer, and the sea knew that it needed to split because in the future the yarden would split for yehoshua and if it splits for yehoshua who is only a talmid of moshe, then kal vechomer it should split for moshe himself. this is the meaning of the possuk הַיָּם רָאָה וַיִּגָּס, why? beacuse יָסַב לְאַחֲזֹר - it saw that the yarden would split for yehoshua, moshes talmid.

4. rav issur Zalman meltzer answers that the gemara in sanhedrin 73 brings a braissa of rav yishmoel that you can kill a rodef in order to save a nirdef , so the sea said that it could get rid of the mitzriyim to save bnei yisroel whos the nirdef. (im not sure about this answer because there is a lengthy discussion about when this applies, and it doesn't apply if you could break his limbs as opposed to kill him).

For another explanation see the Haggadas Maharaz.

Thank you very much for your great show!

Shloimy Berlin

Hi,

In response to the riddle of the week: as might be expected given the cryptic Midrash Pliah, there are many opinions as to which Braisa of Rabbi Yishmael the midrash is referring to.

1) Many believe that it is a reference to the famous Braisa d'Rabbi Yishmael that lists the 13 midos sheha'Torah nidreshes bahem. I suspect this is the correct answer since

that Braisa is the introduction to the Sifra and so it stands to reason that a generic reference in the Midrash would be referring to it.

Why would this Braisa make the Yam Suf flee? Some say because it was a remez to the 13 midos shel rachamim. Others say that it was a reminder that the Torah would be nidrash once Klal Yisrael received the Torah. A third understanding is that one of the midos is that of kal va'chomer, and so the Yam was presented with the kal va'chomer: if the Yarden will split for Yehoshua, the al achas kama v'kama you should split for Moshe. (And others use other midos to provide explanations along similar lines.)

2) Others believe that it is a Braisa contained in Sanhedrin 73a in which D'Bei Rabbi Yishmael learn out from the pasuk "v'ein moshia la" by a na'ara me'orasa one may kill her rapist (and, from there, we derive the general halacha that one may kill a rodef).

According to this explanation, the Yam saw that a nirdaf--in this case Bnei Yisrael--may saved even if it means killing the rodef and so let them through and closed on the Mitzrim.

3) A third opinion is that it refers to a Braisa one daf later in Sanhedrin 74a in which Rabbi Yishmael derives from pesukim that if one is forced to choose between serving avoda zara or being killed, he should serve the avoda zara so long as it's private; however, if it is in public, he must be killed.

According to this explanation, the Braisa is coming to answer the objection of "hallalu ovdei avodah zara v'halalu ovdei avodah zara": that may have been true, but even avodah zara can be, in some cases, not a yehareg v'al yaavor if committed in private.

There are lots of other answers as well (Gittin 7a, Sota 3a, Menachos 34b, Sanhedrin 57a, Rosh Hashana 9a, that it's a reference to the original Yishmael etc.), but these three seemed the most plausible to me.

Best,

David Birnbaum

I was thinking that the sea didn't want to split since hashem told it where to be by the 6 days of creation. It was supposed to stay put hashem said dai. But now it saw the yidden who had in the torah to only say a brocho after eating and they made a kal vachomer to say before eating. The sea saw that they were able to use the 13 middle of rabbi yishmael to interpret the Torah. It too decided to interpret the torah and let them through.

Avi Roth

לכבוד הרה"ג ר' דוד שליט"א

א. ראה ברייתא דר' ישמעאל דמבואר שם דרודף ניתן להצילו בנפשו, דהיינו שמותר להרוג את הרודף, וממילא ידע הים שמותר להרוג את המצריים כיון שרודפים את בני".

ב. ראה ברייתא דר' ישמעאל דשלוש עשרה מידות התורה נדרשת בהן, ואחד מהן ק"ו, ונשא הים ק"ו בעצמו, דכתוב שם "הים ראה וינס הירדן יסוב לאחור" דנשא הים ק"ו ומה בפני יהושע התלמיד הירדן יסוב לאחור, כל שכן בפני האדון משה רבינו. (ר' יוסף מסלוצק).

ג. ראה ברייתא דר' ישמעאל הסובר דבעבודה זרה יעבור ואל יהרוג, וממילא אע"ג שטענו המלאכים הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז, מכל מקום אמר הקב"ה שהיה אנוסין בדבר כמבואר במדרש ואין לדמות שוגג למזיד, אלא שכיון שאין טענת אונס בע"ז כיון שיהרוג ואל יעבור, ממילא כיון שראה ברייתא דר' ישמעאל הסובר דיעבור ואל יהרוג (סנהדרין עד.) ממילא נבקע. (דמשק אליעזר).

ד. מזה שנקרא ר' ישמעאל אע"ג דהוא שם רשע, אלא מאי שישמעאל חזר בתשובה, והלא ידוע שלבן נח לא מהני תשובה אלא שישמעאל לא היה דינו כבן נח, וכן גם לבני ישראל, ולכן יש לחלק בין שוגג למזיד כמו שהשיב הקב"ה להמלאכים, שכן נח חייב על שוגג כמזיד ואין לחלק ביניהם. (חידוד ופילפול)

ה. הקשה הפרשת דרכים (דרוש ה') איך נענשו המצריים במיתה וממון כיון שכבר נטלו ממנום איך נשקעו אח"כ בים סוף והלא קיי"ל דאין מת ומשלם אלא קם ליה בדרכה מיניה? ותירץ דלא נאמר כלל זה אלא במיתה בידי אדם אבל במיתה בידי שמים מת ומשלם כדאמרינן בכתובות (ל.), וכתוב בספר משען המים (פ' לך לך) דזה תליא אי תשובה מהני בבן נח או לא לפמ"ש"ש בנחלת בנימין דמיתה וממון לכו"ע קם ליה בדרכה מיניה והטעם דכיון דנתחייב מיתה הרי הוא לי' גברא קטילא ונכסיו נפלו ליתמי וממילא

אי אפשר לגבות מן היתומים דהוה כאלו היתומים יפרעו משלהם בעד מה שהזיק אביהם, ומה"ט ס"ל לחד מאן דאמר דמיתת ב"ד פוטר מן התשלומין, אבל מיתה בידי שמים אינו פוטר וכ"ש כרת והטעם דהואיל ודינו מסור לשמים אית ליה תקנתא בתשובה וממילא לא מיקרי גברא קטילא, ובאמת לגבי בן נח אפילו מיתה בידי שמים פוטר מממון דתשובה לא מהני והו"ל גברא קטילא, וממילא קשה אמאי דן את המצרים במיתה ובממון הא לגבי בן נח מיתה בידי שמים ומיתה בידי אדם שוים הם לפוטרם מממון דהו"ל כגברא קטילא, אלא דידוע דברי הרבי ר' יונתן על ברייתא דרבי ישמעאל אומר מכלל ופרט ותוכן דבריו הוא דאיך נתנו לו שם ר' ישמעאל הלא קיי"ל דלא מסקינן בשם רשע ובעל כרחך דישמעאל עשה תשובה ומזה ראה הים מזה שנקרא ברייתא דר' ישמעאל דבבן נח מהני תשובה ושוב לא שייך קלב"מ אפילו במיתה בידי שמים בבן נח. (כתנת תשב"ץ).

ו. או דכיון דמהברייתא חזינן דעשה תשובה (עיין תירוץ הקודם) ממילא הרי הוא בכלל זרעו של אברהם אבינו וחל עליו ג"כ הגלות, ולכן נקרע הים, דהיה קטרוג דלא היה ארבע מאות שנה, אבל אם חצי הוא על ישמעאל יכולין בני"ל לצאת ולעבור.

ז. דתנא דבי רבי ישמעאל (כתובות ה) מפני מה כל האוזן קשה ואליה רכה שאם ישמע דבר שאינו הגון יכוף האליה לאזנו שלא ישמע, וכן הים ראה ברייתא דרבי ישמעאל שצריך לאטום אזניו שלא ישמע דבר שאינו הגון והגם שראה הקטרוג הנ"ל וינס ולא שמע להקטרוג ונתבקע הים. (פרדס יוסף פרשת בראשית).

ולכן קשה זיווגו של אדם כקריאת ים סוף שהלשון הרע שאנשים מדברים מפריע לשידוך.

ח. ראה דתנא דבי ר' ישמעאל (קידושין כ:): הואיל ונעשה זה כומר לעבודה זרה ס"ד דלידחי אבן אחר הנופל, ת"ל אחר נמכר גאולה תהיה לו, וכן בני"ל אע"ג שהיה קטרוג הללו והללו עובדי ע"ז, מ"מ אחר ברייתא הנ"ל נבקע הים. (חתם סופר פסח).

לייבל געלקופף